

NOTES SOBRE LA DARRERA POESIA DE JOSEP MARIA SALA-VALLDAURA: LA MÍSTICA DE LA PARAULA

Enric FALGUERA GARCIA
Universitat de Lleida

INTRODUCCIÓ: LA PARAULA FETA POESIA

Quan el 2017 Josep Maria Sala-Valldaura publica un recull de tota la seva producció poètica, l'intitula *Concert d'esferes*, tota una declaració de principis poètics, ja que el títol fa una clara referència al pensament pitagòric, a la música de les esferes,¹ a la recerca de l'harmonia absoluta que integra l'individu dins el procés totalitzador de la Creació. Per a Sala-Valldaura, la poesia és una eina que crea per mitjà de les paraules «un món i una explicació del món que harmonitzi amb els ulls i amb la respiració, amb el batec amb què marquem el nostre espai i el nostre temps, alhora individual i col·lectiu».² Així, enmig de la diversitat de veus, tendències, estètiques, formes i maneres de fer de la poesia catalana d'aquest segle XXI,³ la veu poètica de Josep Maria Sala-Valldaura, hereva del simbolisme i el formalisme, esdevé un clam d'amor a l'ofici de poeta, un recer, allunyat de modes o d'espectacles, on trobar la pau del silenci, dels mots, que construeixen el poema, que reflexionen sobre com és l'individu i com ha arribat fins als nostres dies. Una veu literària, reflexiva i moral, que transcendeix la realitat i que ofereix unes coordenades que guien enmig dels daltabaixos de la nostra quotidianitat, tant filosòfica i existencial, com material i social.

1. El mateix Sala-Valldaura fa referència al pensament pitagòric com a origen de la creació poètica en el darrer capítol del seu assaig, *Entre el simi i Plató. Pel curs poètic contemporani* (Sala-Valldaura 2007: 293-314). Igualment, Jad Hatem veu una inspiració pitagòrica en el títol de l'antologia i en la concepció poètica de l'autor lleidatà. Vegeu HATEM, J. (2018): *La poésie de Josep Sala-Valldaura. Le silence et son verbe*. París: Éditions du Cygne, p. 11-12.

2. SALA-VALLDAURA, J. M. (2007): *Entre el simi i Plató. Pel curs poètic contemporani*. Palma de Mallorca: Moll, p. 314.

3. Per a una aproximació a aquest tema vegeu CALAFAT, F. (2013): *Països de paper. Notes sobre literatura*. Catarroja: Afers, o bé BROCH À. / CORNUDELLA, J. (2016): *Poesia catalana avui 2000-2015*. Juneda: Fonoll.

Al llarg d'aquestes dues dècades de segle, Sala-Valldaura ha publicat set poemaris: *Disfresses* (2002),⁴ *El cigne cec* (2005), *Vidre fumat* (2005), *Flors i carboni* (2008), *Daltabaix* (2012), *Gota a gota* (2014) i *Coordenades* (2018), a més d'una autoantologia: *Concert d'esferes* (2017).⁵ Una producció regular i coherent que situa el poeta arrelat a Lleida com una de les veus més consolidades i fermes d'aquest segle ric i divers de poesia catalana.

La poesia de Josep M. Sala-Valldaura és una experiència de vida, entesa com el resultat de múltiples experiències, des de l'amor fins al dolor, de la bellesa a la lletjor, del goig de viure a la consciència del pas del temps i la mort. Una experiència materialitzada, feta realitat a través del llenguatge, o dit d'una altra manera, una recerca mística de l'essència de la paraula poètica representada simbòlicament com a torsimany dels racons profunds, indesxifrables de l'existència humana. La seva poesia vol fer comprendre la totalitat de l'univers a partir de la utilització i aplicació del llenguatge, eina d'explicació de les realitats, tant físiques com espirituals i morals. Si el món és un daltabaix, el llenguatge, la poesia mira d'endregar-lo. Si Déu calla, parla el poeta,⁶ i ho fa a través de les paraules, els fonemes que tracten de posar ordre a la realitat i recuperar l'harmonia, tal vegada perduda, entre l'ésser i la natura, entre els éssers i entre l'ésser i els temps que li han tocat de viure. La poesia de Sala-Valldaura és un viatge d'anada i tornada: de les realitats a la transcendència i el seu vehicle és la paraula poètica, el discurs metaliterari, veritable atomitzador de la poesia salavalldauriana.

I aquest vehicle és autònom. Cosa que no significa que no estableixi concordances entre l'univers i allò que el poeta designa com a món i que es fa present en la realitat poètica. Correspondències, podríem dir-ne baudelairianes, que només el poeta, místic de la paraula, pot percebre entre la natura i el jo, o més ben dit, el jo col·lectiu, el nosaltres. Unes correspondències que operen sobre dos plans. El pla purament sensible de les sensacions, on les imatges i les sinestèsies hi tenen un paper essencial, i el pla espiritual, màgic, que descobreix alguna cosa més enllà de les aparences, una cosa confusa i tenebrosa que permet al poeta descobrir la unitat i totalitat del món a partir de la complementarietat dels contraris. Aquestes correspondències poden reflectir un món de puresa i d'innocència, però també deixen veure unes regions fosques, corruptes. Amb tot, tant unes com altres desperten en nosaltres una atracció cap a un infinit, una mena d'embriaguesa de l'esperit i dels sentits. Una recerca catàrtica, mística. Aquestes correspondències, que tenen el seu origen en la poesia romàntica, evolucionen dins la tradició simbolista, independitzant-se de l'objecte inicial al qual es referien.⁷ El llenguatge poètic no

4. Es tracta d'un poemari de poesia infantil i, per tant, amb unes característiques formals i estètiques que no s'ajusten a aquest estudi.

5. A més de l'escriptura de poesia, Sala-Valldaura ha publicat durant aquest anys alguns textos assagístics que esdevenen un complement necessari per a la lectura i comprensió de la seva poètica. Es tracta del ja esmentat *Entre el simi i Plató. Pel curs poètic contemporani* (2007), *Pensant el riure* (2013) i *La poesia catalana i el silenci: Tot dient el que calia* (2015).

6. Estrafem un del versos de Sala-Valldaura: «Déu és mut, però parlen les paraules» del poema homònim de *Vidre fumat*. Igualment, *Daltabaix* és el títol d'un poemari posterior.

7. El mateix Josep M. Sala-Valldaura explica aquest procés d'evolució de la teoria poètica al llarg de la contemporaneïtat al seu magnífic assaig *Entre el simi i Plató. Pel curs poètic contemporani*. Vegeu J. M. SALA-VALLDAURA, Op. Cit. p. 19-53.

només designa la cosa, sinó que fa, que recrea la cosa. El nom fa la cosa, i, doncs, guanya autonomia, poder. Ara el poema esdevé una realitat que n'explica una altra i una altra, sotmesa a la interpretació del lector.⁸ I aquesta interpretació rau en el poder màgic, transformador, creador i connotat de la paraula que significa en ella mateixa. Un valor màgic que és a l'origen de la poesia infantil de Sala-Valldaura i que es posa de manifest en poemes com «Conjur per a desvetllar secrets»⁹ o en els jocs lingüístics que qüestionen l'arbitrarietat del llenguatge de «Textos retirant olles».¹⁰

Així, la construcció poètica del lleidatà es fonamenta en el signe lingüístic. Per l'autor, la poesia és feta de paraules, de síl·labes: «bateguen plegats / en l'oneig de les síl·labes / corrent de fons / sota el ritme pautat, / la sang dels conceptes».¹¹ Per a Sala-Valldaura, «els conceptes clau estableixen tot de relacions dintre o fora de la compatibilitat semàntica, i així es redefeixen; vet aquí una de les funcions, al mateix temps social i cognoscitiva, de cada acte poètic: el poeta carrega el mot que treballa d'una nova força expressiva (també des del caràcter representatiu, cognoscitiu, òntic). D'alguna forma, tot donant al so significat i significació, el poeta mena la seva pràctica cap a una singularització que pot obligar el lector a redefinir conceptes, signes i la noció mateixa de text o poema».¹²

Per això, el poema es construeix des del fonema i pel poeta. El signe lingüístic no és arbitrari, sinó que té un significat, i aquest contribueix a l'ordenació del món, perquè l'ordena en el poema. Així, el ritme, l'estructura mètrica, els recursos retòrics són símbols que ordenen el poema, i amb ell el món, la natura i l'univers: «Il suffit que l'ordre soit menacé par le chaos sous-jacent pour qu'il paraisse lui-même douteux, car il y a ordre et ordre, un ordre d'harmonie et un ordre du chaos, un désordre durci. Une expérience singulière a lieu et le cosmos se découvre chaos —que la suite poétique, enchaînement rigoureux de syllabes, rythmique ou pas, est propre à vaincre— au moyen de ce qu'on a coutume d'appeler style».¹³ Ara bé, l'ordenació poètica del Caos del món¹⁴ no significa que aquesta sigui l'única possible o que serveixi, veritablement, per ordenar el món real. El poeta tracta només de donar veu a aquest caos, de mirar d'entendre'l, d'establir-hi lligams, correspondències com hem dit, d'anomenar-lo per tal de reflexionar, de donar-li

8. La importància del lector en la interpretació del text literari ja ha estat establerta per la teoria de la recepció. Per exemple, Wolfgang Iser afirma: «El lloc de l'obra d'art és la convergència del text i el lector [...] L'obra d'art és la constitució del text en la consciència del lector». Vegeu ISER, W. (1989): *Estètica de la recepció*. Madrid: Visor, p. 149.

9. Del poemari *Tren de paraules*. Citem a partir de SALA-VALLDAURA, J. M.: *Concert d'esferes*. Lleida: Pagès, p. 64.

10. Del volum *Disfresses*. Citem a partir de SALA-VALLDAURA, J. M.: *Concert d'esferes*. Lleida: Pagès, p. 97.

11. Del poemari *Flors i carboni*, p. 69.

12. Vegeu SALA-VALLDAURA, J. M. (2007): *Entre el simi i Plató. Pel curs poètic contemporani*. Palma de Mallorca: Moll, p.297-298.

13. HATEM, J. (2018): *La poésie de Josep Sala-Valldaura. Le silence et son verbe*. Paris: Edition de cygne, p. 35.

14. Al qual fa referència el mateix Sala-Valldaura. Vegeu SALA-VALLDAURA, J. M. (2015): *La poesia catalana i el silenci*. Lleida: Pagès, p. 11.

una Veu a partir de la qual cantar-lo, com a primer pas d'ordenació i sistematització del món. Per això, l'autor es presenta com una mena d'elegit, de guia que s'atreveix a denunciar i a interpretar allò que s'esdevé, remetent, novament, a la tradició romàntica del poeta. En algú que pot arribar a substituir el silenci de Déu.¹⁵ Com que Déu calla, qui parla és el poeta, que esdevé el torsimany, el mestre de cerimònies de l'alquímia poètica, el místic de la paraula.

Aquesta noció del paper de la poesia i el poeta és especialment evident al poemari *Daltabaix*, on es retrata un món obscur, fosc on l'individu resta a la intempèrie, despullat davant un món hostil ple de fam i terror, desolació i estranyesa, com llegim en les cites que encapçalen el llibre.¹⁶ Aquest és el marc referencial del volum: un món dur i combatent que deixa l'individu desemparat, orfe, sense referents ni propis ni exteriors («Estranger, tu, de tu mateix... / Emigrant, tu, de tu mateix»).¹⁷ El jo és un ésser mandrós, incapaç de vèncer la seva situació, oblidat d'ell mateix; i el tu, poruc, és incapaç de salvar el naufragi: «Amb el batec de la por en el vol sense branca, / naufragi sense timó i timonera». ¹⁸ Així, el jo i el tu esdevenen el mateix individu sotmès a un càstig gairebé diví, a un exili lluny del paradís, com Caïm o com els protagonistes de «Detall d'expulsats». La consciència de la pròpia debilitat, de la duresa del combat per l'existència, és tan palpable, tan feridora, que el poeta utilitza en gairebé tot el poemari aquest distanciament retòric, salvador, del tu per reflexionar sobre la pròpia experiència. En el naufragi hi ha la veritable consciència del sentit de la vida i tal vegada una mostra més del silenci de Déu. El desdoblament en l'altre permet a Josep Maria Sala-Valldaura una reflexió íntima, meditativa i crítica amb l'espècie i tot allò que l'envolta, sense caure en el pessimisme ni en el retrat de l'experiència personal. Per això, moltes altres vegades, més enllà de la persona gramatical, els poemes són enfilalls d'imatges, d'escenes que, o bé no tenen protagonista, o bé el protagonista és una tercera persona que actua de model d'allò que el poeta ens vol explicar.

Si el poema «Exposició» és la consciència d'aquest daltabaix que acabem d'assenyalar, «Exili a la terra del temps» ofereix l'única solució possible a la trencadissa, a l'anorreament del jo: la poesia o, més ben dit, l'escriptura. La poesia complementa la vida; no l'omple; no la substitueix, però si la retalla, la modela, i el resultat és el poema, el text escrit que roman inexorable per damunt de la mateixa existència: «De les fulles perennes d'un arbre caduc, / dels ocells del vent fugisser a les branques / —elegies, salms, precis, exorcismes...—, / de la saba dels crits en silenci, / en fas una escorça, / una pell: / un poe-

15. El paper del silenci en la poesia contemporània ha estat estudiat pel mateix Sala-Valldaura. Vegeu SALA-VALLDAURA, J. M. (2015): *La poesia catalana i el silenci*. Lleida: Pagès. Pel que fa a la relació entre Déu i el silenci i la construcció del Món, «Il parle en dépit de Dieu ou même en raison de son mutisme». Vegeu HATEM, J. (2018): *La poésie de Josep Sala-valldaura. Le silence et son verbe*. París: Edition de cygne, p 23-26. En aquest sentit un dels poetes que millor han parlat del silenci en la poesia catalana actual és Antoni Clapés: «El mot i la llum diuen / el món —diuen déu». Vegeu, CLAPÉS, A. (2012): *L'arquitectura de la llum*. Girona: Els llibres del segle.

16. Es tracta d'un fragment del *Cant del destí d'Hipèrion* de Friedrich Hölderlin en traducció de Carles Riba i d'un fragment de *Contra el arte y otras imposturas* de Chantal Maillard. Vegeu SALA-VALLDAURA, J. M. (2012): *Daltabaix*. Lleida: Pagès, p. 15.

17. SALA-VALLDAURA, J. (2012): *Daltabaix*. Lleida: Pagès, p. 17.

18. SALA-VALLDAURA, J. (2012): *Daltabaix*. Lleida: Pagès, p. 17.

ma». Una dicotomia entre vida i poesia que ja plantejaven els clàssics romàntics alemanys: Novalis, Schiller, o Hölderlin, que no en va é l' autor d' una de les cites que encapçala el poemari. La poesia, l' art, pot salvar de la realitat, pot esdevenir un escut contra aquesta, però, al mateix temps, l' enyora: «Mires d' ocupar l' espai / amb versos que retallen la línia llarga del viure, / i les teves mans palpen els buits deixats a cada lletra». Es produeix un vague intent de recuperar-la a través d' una recerca nostàlgica que no aconseguix, però, omplir-la, tot i que la realitat continua rondant al seu voltant. Una certa ambigüitat, una certa contradicció: la poesia omple el buit de la vida? O en canvi és buit de vida? No hi ha una resposta clara i, vet aquí, un dels mèrits de la poesia sala-valldauriana, plantejar el dubte, prendre consciència de la nostra intempèrie. L' escriptura és l' única forma imperfecta de construcció, de salvació, però perquè aquesta construcció esdevingui més autèntica, més real, ha de partir del que és negatiu, de les tenebres, del caos, del dolor, com en Hölderlin.

Aquesta és la línia que segueix el poema «Amb un farcell taquicàrdic de fonemes». ¹⁹ És un viatge metaliterari on la poesia abandona definitivament el món utòpic, simbòlic, i entra de ple en la denúncia, en la descripció de la misèria humana, i pren consciència de la seva incapacitat per callar «l' eco ferit dels xiscles del món»: «De tornada / ha apagat el flexo / i l' he sentida plorar damunt el paper / com un pardal petit de tinta blanca» ²⁰. A partir d' aquí, el viatge continua i es denuncia la industrialització que malmet la humanitat, la monotonia i la resignació de la societat actual, el consumisme i la tele escombraria, la immigració, les relacions Espanya-Catalunya. La denúncia no és abstracta, artificial, sinó ben concreta en espais i temps que identifiquem amb la Barcelona actual, ofegada en el seu propi èxit. Aquesta quotidianitat es fa palesa, per exemple, en el poema «Ciutat(s)». ²¹ Un homenatge a Maragall i Salvat-Papasseit que dona compte de la preocupació de Sala-Valldaura per la Terra Baixa (en una de les apropiacions i tergiversacions dels tòpics literaris catalans que fa el nostre poeta), per la realitat més propera a l' home de carn i ossos que malda per sobreviure enmig d' aquest món hostil.

Els referents literaris i culturals són ben presents en aquest poemari. A banda, dels citats anteriorment, hi detectem el Vinyoli de, per exemple, *El griu o Cercles*: l' isolament de l' individu que cerca en l' altre la salvació, només possible en un mateix, o també hi llegim el desdoblament del jo present en *Narcís i l' altre* de Jordi Pàmias. En aquest sentit sembla significatiu el poema «Estar, sense ésser». ²² Però, més enllà de la literatura, hi ha també una adaptació dels referents religiosos: la veu i el dolor oblidats de la mare del lladre que no es penedeix a la creu, els animals que no pugen a l' arca de Noè, els àngels caiguts, expulsats del paradís, o el crit desesperat de Caïm. Som fills del dolor, del mal i ni cap creença, ni cap tradició cultural són suficients per explicar la nostra realitat: «Llegeixo Racine, Calderón, la Bíblia... / i no acabo de copsar el sentit profund del món, / les recòndites raons humanes, / els dissenys més pregonos dels déus». ²³

19. SALA-VALLDAURA, J. M. (2012): *Daltabaix*. Lleida: Pagès, p. 21.

20. SALA-VALLDAURA, J. M. (2012): *Daltabaix*. Lleida: Pagès, p. 17.

21. SALA-VALLDAURA, J. M. (2012): *Daltabaix*. Lleida: Pagès, p. 23.

22. SALA-VALLDAURA, J. M. (2012): *Daltabaix*. Lleida: Pagès, p. 59.

23. SALA-VALLDAURA, J. M. (2012): *Daltabaix*. Lleida: Pagès, p. 31.

Molts dels personatges dels poemaris salavalldaurians són perdedors que no troben el seu lloc al món i viuen amb por, com pelicans entre cigonyes sedentàries, incapaços d'emprendre el vol, d'entendre el món que els rodeja, immersos en contradiccions com reflecteix el poema «Cant del destí»:²⁴ mobilitat-permanència, natura-civilització, creació-tradició, realitat-ficció. I vet aquí la consciència metaliterària que, al cap i a la fi, ajuda a reflexionar sobre el món i nosaltres mateixos. Si aquests éssers busquen l'altre i la major part de vegades no el troben perquè està igual de perdut que ells, aleshores, la solució pot ser interior. El viatge esdevé introspecció, avaluació de vida, balanç del bons i mals moments just abans de la mort i, al final, hi ha la consciència que vivim a la intempèrie: «El teu soplug és una nit humida / que s'esmuny per les esquerdes dels versos»,²⁵ malgrat que quedin els versos, la màgia i la imaginació, com li passa al jove protagonista del *Petit príncep*. L'escriptura fa més lleugera la càrrega de viure.

I arribem, així, al desllorigador, el crit sincer de la poesia, que llegim, per exemple, a la darrera secció del poemari *Daltabaix*. El poema fet de llenguatge, de veu, permet fer allò que en realitat no pots fer, esdevé l'essència del jo, d'allò que vol dir i vol ser. La vida s'omple de significat, s'il·lumina si es pot escriure, si esdevé matèria poètica, si es pot compartir amb l'altre, si pots proclamar el teu amor. Aleshores, gràcies al fet d'escriure a l'altre, les coses prenen sentit, perquè només l'escriptura salva el daltabaix.

FLORS I CARBONI

Com hem anat afirmant, hi ha en la poesia de Sala-Valldaura unes clares filiacions romàntiques i simbolistes: la presència constant de l'Amor, l'oposició natura-urbs que es decanta clarament pel primer element, o les cites d'autors d'aquests moviments com Rilke i Blake. L'amor, precisament, té un paper important en el recull *Flors i carboni*. Si Joan Salvat-Papasseit cantava a l'amor joiós, desacomplexat i apassionat al *Poema de la rosa als llavis*, Josep Maria Sala-Valldaura fa un pas més ençà i ens parla de l'amor com a experiència de salvació i de les dificultats que tenim per mantenir i perpetuar aquesta salvació. La rosa, aquí, com en el poemari de Salvat, és un símbol present, constant, però és una rosa que es marceix, que perd vistositat i bellesa, de la qual només queden les engrunes en el poema. El poeta, ésser crític i combatiu, és l'encarregat de fer-nos notar la seva decadència, el seu record, de salvar-la en definitiva. De salvar-nos a tots plegats de les nostres pors, del nostre temps.

Un cop situat el marc teòric en el qual ens mourem, *Flors i carboni* reflexiona sobre l'experiència del viure en quatre temps: 1) la força immarscessible de l'amor que tot ho pot, 2) el pas del temps i la impossibilitat de retenir allò veritablement important, 3) el crit de rebel·lia del jo contra una societat que menysté els valors humanístics i 4) el fracàs

24. SALA-VALLDAURA, J. M. (2012): *Daltabaix*. Lleida: Pagès, p. 52.

25. SALA-VALLDAURA, J. M. (2012): *Daltabaix*. Lleida: Pagès, p. 55.

i la pèrdua irreparable de tot allò substancial que representa la mort. Temes tots aquests que anem retrobant en tota la producció de Sala-Valldaura al llarg d'aquest segle.

L'amor del llibre és un amor taxidèrmic, joíós, sexual. Un amor que es viu amb plenitud i que també es poetitza. Així, el poeta ens guia per un itinerari amorós que comença proclamant la joia de la vida i l'amor apassionat en l'espai ideal de la nit: com en el poema «Flors o versos». Poema on observem una de les característiques dels seus poemes: la construcció de bones imatges, sovint conclusives, que ens obliguen a reflexionar.²⁶ Aquestes imatges serveixen, alhora, per il·lustrar dues altres característiques més del volum: d'una banda, la combinació deliberada d'elements procedents de la natura amb els elements urbans i moderns: les flors (vitalisme i optimisme) i el carboni (referent infantil del carbó dels reis i símbol de la decadència del nostre món); i de l'altra, l'anisòtil·labisme i la rima lliure que fomenten la mètrica accentual i, doncs, aguditzen el sentit rítmic dels poemes, característica formal habitual del nostre autor.

El camí d'amor prossegueix per viaranys més eròtics i sensuals on la passió és el que compta, sense més preocupacions. De fet, en un poema exemplar «Collige, virgo, rosas...»²⁷ es descriu l'amor adolescent, el més passional i ferotge, que, en algun moment, recorda Vicent Andrés Estellès.²⁸ El missatge és clar: l'amor s'ha de gaudir plenament, sense cap altra ambició, perquè pensar en la seva transcendència és devaluar-lo, limitar-lo, i marcir-lo, més quan aquesta estona de plaer aboca a la dura realitat: «l'alè pausat les cames juntes... retir / cinc minuts abans de dos quarts de vuit despertador».²⁹ De fet, un magnífic exemple d'actualització del gènere trobadoresc i d'adaptació moderna dels referents clàssics de l'amor és el poema «Albada».³⁰

L'amor, sigui del tipus que sigui: fred i calculat, apassionat, purament sexual, sentimental, etc., és un dels refugis de la vida, un dels ports on resguardar-se. I d'aquí la presència de l'altre, illa que aixopluga. És per això que la poesia de Sala-Valldaura, com hem vist, s'adreça molt sovint al tu i estableix complicitats d'experiència amb el lector. Un port insegur, eteri, no sempre satisfet: «El desig canta en un bar sempre a l'altra banda del riu».³¹ Almenys un lloc on l'home que viu en el no-res, en la indigència, en la fragilitat lluita contra el temps i pot protegir-se i mirar de construir alguna cosa, des del buit, amb esforç i dolor «per tal de restar, / romandre, / quedar-se».³²

26. És el cas, per exemple, de: «Les tiges dels joncs que, amb la tremolor de l'aire, / escriuen l'ombra», «Els armaris del temps guarden llençols que semblen sudaris», «Som cambres amb teranyines de malsons», «Entre els llums apagats dels bars i dels cotxes, / els arbres bateguen de por» o en parlar d'un sense sostre afirma: «anorrea els temps, / asseu les hores / i fa fum que fuig del riu dels dies». Metàfores totes extretes del volum *Flors i carboni*.

27. SALA-VALLDAURA, J. M. (2008): *Flors i carboni*. Vic: Eumo, p. 28.

28. Pensem, per exemple, en el poema «Els amants» del *Llibre de meravelles* (1971).

29. Es tracta del poema «Empara». Vegeu SALA-VALLDAURA, J. M. (2008): *Flors i carboni*. Vic: Eumo, p. 31.

30. SALA-VALLDAURA, J. M. (2008): *Flors i carboni*. Vic: Eumo, p. 32.

31. Es tracta del poema «Desig». Vegeu SALA-VALLDAURA, J. M. (2008): *Flors i carboni*. Vic: Eumo, p. 30.

32. Es tracta del poema «Canviar». Vegeu SALA-VALLDAURA, J. M. (2008): *Flors i carboni*. Vic: Eumo, p. 34.

En efecte, a vegades, l'únic que ens queda a la vida és dolor i por. Així, a «El crit que es marceix», segona secció de *Flors i carboni*, el poeta alça la seva veu contra els valors inútils de la nostra societat i, en un to pessimista, reflexiona sobre la insubstancialitat de la vida i la pèrdua i fragilitat d'allò que és substancial, com l'amor o la mateixa poesia. D'aquí que el temps esdevingui un dels temes centrals. Diversos poemes plantegen un itinerari vital en el qual el jo va passant per diverses etapes: la infantesa i les seves pors; l'adolescència i els seus amors; la maduresa i l'assumpció d'aquestes pors i amors; i la vellesa que consisteix a saber-se adaptar a les diferents situacions i a fer-se pròpies les pors i amors que t'han anat conformant com a persona.

El temps, doncs, fuig i és impossible superar-lo. Tot s'ho emporta, i fa enyorar-ho tot; fins i tot, l'instant màgic, l'espurna (també la de la creació del poema). Així, la vida sempre és pèrdua, llevat de contades ocasions. Aquelles que la contemplació bucòlica de la natura ens regala o aquelles que el record i la seva fixació en el poema ens salva, o encara, aquelles altres en què l'art, i especialment la literatura, esdevé el referent. I aquí detectem la formació erudita, de professor universitari de l'autor. Són tots ells recers del poeta. Recers per protegir-se, com hem dit, de la por i de la mort. El silenci final d'un jardí buit, perquè la mort representa la pèrdua final, la pèrdua de tot allò bo i positiu que té la vida, però també d'allò negatiu, com ens mostren els poemes «Trànsit» o «Extrem». ³³

Mentrestant no arriba, hem d'assumir les nostres pèrdues: «(L'home i el cigne són àngels caiguts)». Hem perdut el paradís, l'arcàdia, la natura. ³⁴ Així, la poesia està representada per la natura, l'instant, allò bell i marcescible, l'essència, el saber i el carboni, la permanència, allò que contamina la natura, la mort, el viure asfixiant de cada dia, la ciutat i la banalitat.

Contra la pèrdua, el record i la rebel·lió, la denúncia de situacions socialment injustes, el crit que no sempre es marceix. Com veiem, descobrim en la poesia de Sala-Valldaura el valor social i humà d'aquesta, per dir-ho en paraules del propi poeta. ³⁵ La poesia mira de denunciar les injustícies perquè parla de la vida, de sentiments, d'experiència i dolor. D'aquesta manera la poesia es fa vida i la vida es fa poesia, parts d'un Tot indissociable, com afirma en la nota biobibliogràfica inicial de *Flors i carboni*. Parts que corren el risc de viure intensament, perquè sense risc no hi ha goig, sense perill i dolor no hi ha una vida plena: «Si jo fos casa teva, / m'obriria el pit, / em trepanaria el cap, / perquè entressin el fred i la pluja al teu despatx benestant. // Si jo fos un poema, / m'esquinçaria les síl·labes / per tal de fer-te miques, / paraula mentidera». ³⁶ La poesia, doncs, és llibertat a la recerca de la veritat absoluta, o almenys de diverses veritats, les veritats profundes, autèntiques, de les coses que malden per sobreviure per sobre la vida mediocre, servil i alienada que portem els humans. ³⁷

33. SALA-VALLDAURA, J. M. (2008): *Flors i carboni*. Vic: Eumo, p. 54 i 83, respectivament.

34. Novament, el silenci de Déu.

35. Vegeu SALA-VALLDAURA, J. M. (2007): *Entre el simi i Plató. Pel curs poètic contemporani*. Palma de Mallorca: Moll, p. 304.

36. Es tracta del poema «Codi deontològic». Vegeu SALA-VALLDAURA, J. M. (2008): *Flors i carboni*. Vic: Eumo, p. 13

37. Dit en paraules escrites pel poeta anglès Percy B. Shelley, la poesia descobreix «la bellesa amagada del món, i fa que els objectes coneguts no siguin com els coneixem», SHELLEY, P. B. (1986): *Defensa de la poesia*. Barcelona: Península, p. 80.

Si a *Flors i carboni* hi llegim una certa reivindicació, segons hem dit, d'allò marcescible, la lletjor com una part inherent de l'existència humana la trobem a *Coordenades*. La vida és un trajecte entre dos punts: naixement i mort. Dues coordenades antagòniques que ens defineixen. A l'endemig hi trobem la vida, l'experiència, el record, l'amor, el desig, la por, el dolor i el patiment, la bellesa i la lletjor, l'esfera privada i la pública, el Currículum Vitae, i una recerca incansable, permanent del sentit de l'existència, del perquè de les coses, de la màgia, del foc primigeni que ho origina tot.

COORDENADES

La poesia, com la vida, també transita entre dos punts: el significat i el significat, la paraula i el llenguatge, la metàfora i el sentit connotatiu. Dues parts, dues coordenades que, a voltes, s'entrecreuen i, altres, caminen paral·leles com aquells dos rius torresians.³⁸ Sala-Valldaura a *Coordenades* traça una cartografia imaginària, però ben real, on parla d'ell mateix, de la seva realitat vital i poètica, una cartografia on aquestes dues coordenades s'entrecreuen fixant en el continu moviment una aturada, un recer en el camí, un replà que permet fer balanç, prendre aire per continuar navegant.

Coordenades és un llibre complex i un punt hermètic, que dibuixa unes coordenades vitals i poètiques que es presenten com un refugi davant de l'indolent viure. Unes coordenades que trasllueixen un cert pessimisme, una certa condició de final d'etapa, de revisió i balanç de l'essencial de la vida. Un final de etapa, però que no significa renúncia; al contrari, hi ha en els poemes una tensió, una recerca vital i poètica que es crea, que sorgeix a partir d'aquesta mateixa tensió, d'aquestes mateixes dualitats, d'aquestes analogies com resa el títol d'un dels poemes del llibre.

Dues coordenades que generen tensió, que tiben la corda del viure, i és en aquesta tibantor, és d'aquesta tensió, d'on sorgeix el motor vital, la recerca i el sentit de l'existència. Una recerca que és al mateix temps vital i literària, que comença amb la literatura i concretament amb un epígraf extret del sonet XXIII de *Salvatge cor* de Carles Riba. Una recerca de la llum, de l'essència del viure que es troba no en l'intel·lecte, no en els sentiments, sinó en la pròpia experiència. Una experiència que, com explica Riba, no és important en ella mateixa, sinó com a voluntat de viure. Un desig, una força, una llum que origina tensió i aquesta permet viure. Aquesta n'és l'autèntica saviesa.

Una tensió dual que també es produeix entre el text, el poema i el lector. Una dualitat que també es dona en la natura: tronc i arbre. Entre el lector i el poema es produeix un espai que és el temps, mesura de l'existència. Un temps que és el del tu oposat al temps de la poesia; un temps no mesurable, que és no temps, que és absència, negació de l'exis-

38. En referència al poema de Màrius Torres, «Cançó a Mahalta», que diu: «Corren les nostres ànimes / com dos rius paral·lels».

tència. El no temps aturat i reflexiu de la poesia.³⁹ Una poesia vista com a recerca que ens situa en la tradició simbolista perquè el simbolisme és l'inici de la modernitat poètica, tal com afirma el crític alemany Hugo Friedrich.⁴⁰

Justament, Rimbaud ataca l'art per l'art i fa una lloança de la lletjor de les flors en un poema titulat «Ce qu'on dit au poète à propos de fleurs».⁴¹ Un text que és una mena d'art poètica paròdica. Un Rimbaud que també cerca el misteri de les coses, com la llum ribiana, com Sala-Valldaura. Rimbaud, doncs, fixa la lletjor com un valor estètic, com un *topos* de la poesia contemporània, i prefigura les noves teories estètiques sobre la lletjor que, per exemple, exposa Theodor Adorno.⁴² Segons aquest autor alemany, la lletjor és indestriable de la bellesa i viceversa. La bellesa per si sola és una càrrega; és ensopida i per evitar aquest pes li cal la lletjor, que l'amplia, la complementa. Així, la lletjor esdevé autònoma i matèria poètica, tal com passa al volum *Coordenades*. El contrast entre bellesa i lletjor és el que importa, perquè reproduïx el contrast entre text i lector, entre el tu i l'espai poètic.

Així, establim una de les principals dualitats, tensions del poemari: la bellesa i la lletjor present en la vida, tant urbana com natural. Unes dualitats, una poesia feta de matèria elemental, de poemes que expliquen i descriuen dualitats que conformen un tot, no necessàriament amable, i que ens menen a la reflexió, a les preguntes sense resposta, com és el cas del poema «Amanyaguem la sorra».⁴³

I després de la poesia, ve la recerca vital: el Currículum Vitae personal. Un home que és fet de natura, arbre, amb virtuts i defectes. L'home a la intempèrie que busca recer i refugi. Situat l'ésser, el poemari ens passeja pel procés de maduració, de creixement, d'acumulació d'experiència vital. De la infantesa de postguerra de «Currículum del raval de Jesús» al pas cap a l'adolescència de «Currículum de les enyorances». Del currículum de l'adolescència a la vellesa de «Ara que hi fa més fred» o a la vessant professional de «Currículum professional».⁴⁴ Però aquests poemes no són només un relat de l'experiència humana, ni són només una descripció sentimental de les diferents etapes vitals. Són una reflexió sobre l'existència, sobre com l'individu captura el temps i les coses vitals i tràgiques de la vida. L'alegria i el dolor formen part de la vida i de la poesia, com abans la bellesa i la lletjor, l'individu, el poeta busca el contrast, la tensió entre conceptes oposats: infància-vellesa, joventut-maduresa. Un ésser que ha de buscar el misteri de les coses, l'arrel primera de l'arbre, com Rimbaud i com Riba. I en aquesta recerca hi ha l'experiència. Viure-la és molt més important que no pas parlar-ne. I aquest Currículum vitae, que és vida, és una declaració d'amor envers l'altre. L'amor ens despulla de tota experiència banal i esdevé l'essència, el cor ribià. Aquest home nu recorda l'Ecce homo de Bartra a la

39. En la línia que ja hem comentat més amunt del silenci dels mots. Vegeu SALA-VALLDAURA, J. M. (2015): *La poesia catalana i el silenci*. Lleida: Pagès, p. 11.

40. Friedrich situa l'inici de la poesia moderna en Rimbaud i Mallarmé. Vegeu FRIEDRICH, H. (1959): *Estructura de la lírica moderna*. Barcelona: Seix-Barral, p. 8.

41. Vegeu RIMBAUD, A. (2005): *Poésies*. París: Éditions de la Seine, p. 78-84.

42. Vegeu ADORNO, T. *Teoria estètica*, Madrid: Akal, 2004, p. 92-98.

43. Vegeu SALA-VALLDAURA, J. M. (2018): *Coordenades*. Calonge: Adia edicions, p. 16.

44. Vegeu SALA-VALLDAURA, J. M. (2018): *Coordenades*. Calonge: Adia edicions, p. 48, 50, 56 i 57, respectivament.

recerca d'una de les fonts primigènies, que és l'amor, i que, al seu torn, mena al gall vinyolià, símbol de la natura, com a metàfora de l'amor en Bartra i del poeta en Vinyoli.⁴⁵

Coordenades és un llibre profund, amb arrels fondes que s'enlairen i es ramifiquen; per això recorda Bartra, perquè llegim una construcció poètica en què les paraules no són exactament el mateix que el poema. Les paraules tradueixen realitats que el poema construeix. Les paraules són realitats que el poeta dota de sentit, de profunditat. És la paraula qui interpreta la realitat, com magníficament explica el poema «Prodigi».⁴⁶

En aquest recorregut vital hi ha un altre motor essencial: el desig que s'insereix en la línia amorosa iniciada a *Flors i carboni*. Aquest desig, però, no amaga una visió que ennuvola el dia a dia, un cert pessimisme vital, una tristesa elegíaca per la consciència de pèrdua i pas del temps. «Els records embussen / present i futur».⁴⁷ «Adéu»⁴⁸ em sembla un poema molt significatiu del que és *Coordenades*: un poema elegíac que planteja l'existència i la literatura com una dialèctica, com una tensió necessària entre poesia i vida, crit i silenci, existència i no-res.⁴⁹ Només des de la permanent revolta, des d'una actitud de tensió vital, podem viure i llegir plenament.

GOTA A GOTA

Hem anat assenyalant l'ascendència simbòlica de la poesia de Sala-Valldaura. Uns símbols que parteixen de la modernitat, però que també remetent a la tradició. En aquest sentit, un dels símbols més presents en la poesia salavalldauriana és l'aigua. Fins i tot, tot un poemari està construït al voltant d'aquest símbol. Es tracta de *Gota a gota*. En aquest volum, el poeta construeix una teranyina de camins, que van i venen a través del símbol principal de l'aigua, que li serveix per tractar d'explicar l'existència humana. L'aigua esdevé en aquest llibre el motor de totes les coses, l'ànima que batega dins de l'univers, allò que dona vida, talment com el foc ho va ser per Rosselló-Pòrcel. Un foc que també trobem en el poemari; com l'aigua i el riu estaven en l'obra del mallorquí. Tot tenint present que l'aigua és un símbol carregat de lectures i interpretacions per part de la tradició.⁵⁰

45. Pensem en el poemari *Ecce homo* d'Agustí Bartra publicat el 1968 en l'edició catalana i en poemes de Vinyoli com «Amb ronca veu» del llibre *Vent d'Aram* del 1976.

46. Vegeu SALA-VALLDAURA, J. M. (2018): *Coordenades*. Calonge: Adia edicions, p. 67.

47. Del poema «Obturar». Vegeu J. M. SALA-VALLDAURA (2018): *Coordenades*. Calonge: Adia edicions, p. 71.

48. Vegeu SALA-VALLDAURA, J. M. (2018): *Coordenades*. Calonge: Adia edicions, p. 78.

49. De nou, les referències al silenci del mot.

50. «On est tenté de voir immédiatement dans l'élément liquide une simple métaphore de l'acte poétique. [...] Il n'est pas anodin que Sala-Valldaura ait recouru à l'assimilation de l'eau à la parole plutôt qu'à telle autre, aux fluides de la fécondité sexuelle ou aux rites de l'initiation et la purification. Du symbole il a retenu en priorité la puissance d'énonciation comme verbe vivifiant». Vegeu HATEM, J. (2018): *La poésie de Josep Sala-Valldaura. Le silence et son verbe*. Paris: Éditions du Cygne, p. 28.

Com altres textos de Sala-Valldaura, *Gota a gota* és una reflexió sobre els nostres dies, sobre l'existència humana feta des de la individualitat, tot cercant la universalitat, i també una reflexió profunda i serena sobre l'ofici del poeta i el seu paper en aquest món convuls d'avui en dia. Un llibre que reafirma els temes i interessos del poeta en aquest tombant de segle, en el qual sembla que la poesia i les humanitats no tenen cabuda, on s'imposa la ciència, entenent aquesta com la matemàtica, la física o la medicina, on s'imposa l'arbitri dels números, de l'eficiència a curt termini, i on el devenir calmat i pausat de l'aigua del riu, on l'espai per a la reflexió, on el pensament humanista no tenen lloc i semblen cosa del passat o d'éssers gairebé marginals. Una societat que no pensa és una societat morta, i la poesia, com la filosofia o la història, ens menen a pensar, potser per això queden fora d'aquest món.

Així, aquest llibre és una petita joia marginal, perquè, al marge del món, s'interroga sobre el poder de la paraula per transformar el món. És així com queden plantejats els eixos temàtics del volum: la paraula que fa possible la reflexió sobre nosaltres mateixos i sobre el món que ens rodeja, unides pel símbol totalitzador de l'aigua.

A *gota a gota* el poeta es fa present a través de les reflexions sobre la poesia que realitza. Esdevé, un cop més, una mena de torsimany, un intermediari que ens apropa al misteri, al significat ocult de la realitat. Tanmateix no ho fa a partir d'una complexa interiorització, sinó que ho realitza a partir d'una mirada exterior. No tan sols obre la finestra, sinó que surt a passejar pels camps. El paisatge aquàtic li ofereix l'oportunitat de clamar la seva veu, de dotar el lector d'elements per al pensament, per al qüestionament. És aquesta la seva funció: fer-nos mirar el món amb uns ulls nous, diferents, interrogants.

Les idees bàsiques del llibre, que són les de tota la poesia del lleidatà, queden sintetitzades al poema que fa de «Pròleg».⁵¹ És habitual en la poesia salavalldauriana que l'autor doni les claus de lectura dels seus llibres. El poeta, que sovint s'adreça a un tu que, conjuntament amb el jo poètic, constitueix un nosaltres que, novament, expressa les contradiccions del viure a través de la paraula poètica. És per això que en aquesta poesia hi ha una certa tensió, un joc de termes oposats, foc i aigua, dir i callar, que constitueix l'essència, el nucli del discurs poètic, que és la recerca i la reflexió del viure, tant social com literari: «obstinats i incansables, / arrelem i busquem els aliments ocults de l'entorn, / el sentit profund de la terra clivellada pels dies».⁵² Així, el poema no crea realitats, les diu i en convertir-les en matèria literària facilita la reflexió, objectiu darrer del fet poètic.

Els poemes del llibre presenten el símbol de l'aigua com a nuclear. Aquest símbol estableix concordances amb les coses i el paisatge, i el seu significat sura així a la superfície: fa llum, gràcies a la tasca del poeta, que utilitza com a única eina la paraula i amb ella la tradició cultural i literària. Per això, són nombrosos els poemes construïts a partir de personatges mitològics o literaris, cosa que veiem en altres poemaris de Sala-Valldaura.⁵³ I en aquest sentit és important el referent a la filosofia d'Heràclit: la lluita contra el

51. SALA-VALLDAURA, J. M. (2004): *Gota a gota*, Barcelona: Proa, p. 13-14.

52. Es tracta del poema «Endins». Vegeu SALA-VALLDAURA, J. M. (2004): *Gota a gota*. Barcelona: Proa, p. 26.

53. La presència dels mites clàssics es troba en tots els llibres de Sala-Valldaura. Per exemple, a *Gota a gota* llegim poemes com «Del coneixement i els mites», a *Flors i carboni* «Com un cant d'Eleusis» i a *Daltabaix* «Paraules del nostre pare Caïn». Vegeu, respectivament, SALA-VALLDAURA, J. M.

temps, des del present, que només es pot vèncer en l'adaptabilitat. Permanència i transitorietat que simbolitza l'aigua, però també els altres elements de la natura. Viure és saber canviar: «Només en el canvi pots trobar recer i repòs».⁵⁴

Al costat de l'aigua hi ha els altres elements que prenen una dimensió simbòlica: terra, aire i, sobretot, foc. Un foc que, com l'aigua, s'escampa i ho animitza tot; fins i tot la mort, que forma part de la vida. Aquests elements, com hem anat dient, serveixen per acarar l'existència amb eines que permeten entendre-la millor. Per això, moltes de les metàfores i imatges del poemari estan construïdes a partir d'elements naturals: aigua, mar, oneig i vaixells, flors i arbres, pluja i rius donen coherència i unitat als poemes.

Com en altres reculls, la denúncia social hi és present. La societat qüestionable, que hem bastit, queda sotmesa al triomf de la natura i el poeta, com un «nedador» que treballa per denunciar la realitat, és qui assenyala el camí de la reflexió, sense perdre el contacte amb la realitat immediata. Una mica com passa amb la figura de l'àngel de Rosselló-Pòrcel,⁵⁵ però amb una visió més quotidiana i menys transcendent. Aquest combat amb la realitat és una lluita contra el devenir temporal, possible gràcies al record, simbolitzat pel mirall. És un cop més «el tot passa, tot queda» d'Heràclit. Però aquest mirall, aquest verb poètic, no és un antídoto contra el pas del temps, contra les vicissituds del viure; és només una guia, un marc, que no expressa la magnitud del misteri de viure, és només un consol que, conjuntament amb el record, fa més lleuger el viure. Així, a *Gota a gota* es va omplint el got de la vida; d'una vida plena que es viu intensament tant en el paper en blanc com en el dia a dia. Una vida que és literatura.

Com que tot és literatura, Sala-Valldaura construeix formalment llibres que són jocs formals, on es combinen gèneres (l'ús de la prosa poètica, poemes sobre el món del teatre); on els jocs fonètics posen de relleu el significat del signe lingüístic, i qüestionen l'arbitrarietat d'aquest,⁵⁶ i on molts poemes presenten trencaments del vers i jocs lingüístics que els podrien acostar als recursos formals de l'avantguarda.

CONCLUSIONS

Al llarg d'aquest article, he mirat de donar algunes claus de lectura de la poesia de Sala-Valldaura. L'anàlisi, poemari per poemari, de la seva obra permet copsar les línies temàtiques sobre les quals incideix l'autor i, també, els temes que abandona al llarg dels

(2008): *Flors i carboni*. Vic: Eumo, p. 26; SALA-VALLDAURA, J. M. (2004): *Gota a gota*. Barcelona: Proa, p. 45 i SALA-VALLDAURA, J. M. (2012): *Daltabaix*. Lleida: Pagès, p. 51.

54. Es tracta del poema «Fragments heracliteus». Vegeu SALA-VALLDAURA, J. M. (2004): *Gota a gota*. Barcelona: Proa, p. 20.

55. Pensem, per exemple, en poemes com «Brollador» de *Quadern de sonets* de 1934 o «El captiu» d'*Imitació del foc* del 1938.

56. Aquests jocs fonètics són, insistim-hi, a la base de la poesia infantil de Josep Maria Sala-Valldaura i el nucli de tot un discurs sobre l'autonomia del llenguatge poètic. SALA-VALLDAURA, J. M. (2007): *Entre el simi i Plató. Pel curs poètic contemporani*. Palma de Mallorca: Moll, p. 293-304.

anys. Així, llegim una poesia compromesa amb la paraula, que juga amb el llenguatge. D'aquí, els constants jocs lingüístics, els referents literaris, els trencaments de versos, l'ús de l'anisòsil·labisme i la rima lliure.

Un cop assolida la idea bàsica: la poesia és feta de paraula, de signe lingüístic i, aquest, és arbitrari, el poeta construeix la seva poètica. Una poesia que aspira a ser absoluta en el sentit que vol explicar-se i explicar el món des d'una visió transcendent, que cerca la mística i la màgia de cada instant, de tota la quotidianitat. Per això, parla del pas del temps i la mort, darrer refugi de la indigència de viure. Per això, parla de la pròpia poesia, de denúncia social i d'amor, perquè la poesia és un antídote, una catarsi que ens enfronta al mirall de les nostres vides, de les nostres consciències. Al nostre ser individual i col·lectiu, al jo i a l'alteritat, i ens ensenya com és d'arriscat viure, però també com cal tenir desig per fer-ho, com val la pena viure, arriscar-se, a desgrat de la por, de la intempèrie, del pas del temps, sempre a la recerca del cercle, de l'esfera que es tanca per avançar.

Una poesia que crea el món a partir de l'ús de la imatge, de la metàfora, que fa el nom i la cosa, del símbol, creador de noves realitats, que pretén explicar la realitat del lector. La poesia de Sala-Valldaura no és un refugi, no és només una arcàdia ben construïda; és una poesia que ens fa reflexionar sobre les bondats i maldats del nostre món i sobre com l'ésser s'hi ha d'inserir, adaptar. I ho fa a través de la bellesa del llenguatge, de l'estètica poètica, encara que sigui una estètica de la lletjor, encara, fins i tot, que sigui mentida.

BIBLIOGRAFIA

- ADORNO, T. (2004): *Teoría estètica*. Madrid: Akal.
- BROCH, A. i CORNUDELLA, J. (2016): *Poesia catalana avui 2000-2015*. Juneda: Fonoll.
- CALAFAT, F. (2013): *Països de paper. Notes sobre literatura*. Catarroja: Afers.
- CLAPÉS A. (2012): *L'arquitectura de la llum*. Girona: Els llibres del Segle.
- FALGUERA, F. (2009): *Flors i carboni* de Josep Ma Sala-Valldaura, *Revista de Catalunya*, 248, p. 83-88.
- FRIEDRICH, H. (1959): *Estructura de la lírica moderna*. Barcelona: Seix-Barral.
- HATEM, J. (2018): *La poésie de Josep Sala-Valldaura. Le silence et son verbe*. París: Éditions du Cygne.
- ISER, W. (1989): *Estètica de la recepció*. Madrid: Visor.
- SALA-VALLDAURA, J. M. (2004): *Gota a gota*. Barcelona: Proa.
- SALA-VALLDAURA, J. M. (2008): *Flors i carboni*. Vic: Eumo.
- SALA-VALLDAURA, J. M. (2007): *Entre el simi i Plató. Pel curs poètic contemporani*. Palma de Mallorca: Moll.
- SALA-VALLDAURA, J. M. (2012): *Daltabaix*. Lleida: Pagès.
- SALA-VALLDAURA, J. M. (2015): *La poesia catalana i el silenci*. Lleida: Pagès.
- SALA-VALLDAURA, J. M. (2017): *Concert d'esferes*. Lleida: Pagès.
- SALA-VALLDAURA, J. M. (2018): *Coordenades*. Calonge: Adia edicions.
- SHELLEY, P. B. (1986): *Defensa de la poesia*. Barcelona: Península.

RESUM

La veu de Josep Maria Sala-Valldaura és una de les obres poètiques més sòlides i consolidades de la poesia catalana dels darrers quaranta anys. Malgrat això, hi ha molt pocs estudis del conjunt de la seva poesia. Aquest article vol pal·liar, en part, aquesta mancança, centrant-se en l'estudi i anàlisi dels poemaris salavalldaurians publicats al segle XXI. L'article vol respondre quines són les claus de lectura, els temes i símbols que utilitza el poeta, i quines són les tradicions i autors als quals es deu, amb l'objectiu de reivindicar la seva figura i evidenciar el valor i la coherència de la paraula poètica de Sala-Valldaura.

PARAULES CLAU: Sala-Valldaura, poesia del segle XXI, simbolisme, romanticisme, metalingüística.

ABSTRACT

Notes on Josep Maria Sala-Valldaura's last poem: *La mística de la paraula*
(‘The Mystique of the Word’)

The work of Josep Maria Sala-Valldaura is one of the most substantial, consolidated contributions to Catalan poetry of the last forty years. Despite this, there are very few studies of his complete works. In this article we hope to make up for this deficiency by studying and analysing the collections of the poems of Sala-Valldaura published in the 21st century. This article aims to provide answers to some of the major issues, such as the key to reading the poetry, the themes and symbols used by the poet, and the traditions and authors that influenced his work. Our intention is to claim recognition for this figure and show the value and consistency of the poetic art of Sala-Valldaura.

KEY WORDS: Sala-Valldaura, poetry in the 21st century, symbolism, romanticism, metalingüística.